

УДК 330.341
DOI 10.15673/fie.v17i3.3283

Соколи І.І.

доктор економічних наук, професор
кафедра менеджменту
Національний університет «Одеська політехніка»
проспект Шевченка 1, м. Одеса, Україна, 65044
E-mail: i.i.sokoly@op.edu.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5068-5330>

Осик С.В.

кандидат наук з державного управління, доцент
кафедра економічної теорії і економіки підприємства
Одеський державний аграрний університет
вул. Пантелеймонівська, 13, м. Одеса, Україна, 65012
E-mail: osykstas@i.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2566-1417>

Шевченко В.В.

кандидат економічних наук, асистент
кафедра менеджменту
Одеський державний аграрний університет
вул. Пантелеймонівська, 13, м. Одеса, Україна,
65012
E-mail: sheva2vv@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-6506-0914>

Федака В.В.

Аспірант
кафедра міжнародної та національної економіки
Одеський національний технологічний
університет
вул. Канатна 112, м. Одеса, Україна, 65039
E-mail: fv.success13@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0004-7298-9070>

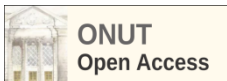
Маличенко В.С.

здобувач 2 курсу СВО «Магістр»
кафедра менеджменту
Національний університет «Одеська політехніка»
проспект Шевченка 1, м. Одеса, Україна, 65044
E-mail: siihscell@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0007-7238-9552>

НОВІ ПАРАДИГМИ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ПРОТИСТОЯНЬ ТА ФОРМУВАННЯ АРХІТЕКТУРИ СВІТОВОГО ЕКОНОМІЧНОГО ПОРЯДКУ

У статті досліджено ключові детермінанти глобального економічного розвитку в умовах посилення конкуренції за ресурси, технології та ринки. Показано, що сучасна світова економіка характеризується концентрацією капіталу, зростанням ролі мегапроектів і посиленням боргових ризиків. Визначено, що нова технологічна революція одночасно стимулює цифрову трансформацію та інновації, але загострює проблеми технологічного безробіття й соціальної нерівності. Окреслено напрями трансформації глобальної економіки у XXI ст.: цифровізація, розвиток штучного інтелекту, формування гіг-економіки, екологізація виробництва, перехід до циркулярних моделей і посилення регіоналізації. Наголошено на наростанні асиметрії доступу до технологій і фінансових ресурсів між країнами. Обґрунтовано, що поєднання цифрової, «зеленої» та енергетичної трансформацій формує нову архітектоніку світового господарства. Визначено стратегічну роль України у глобальних ланцюгах доданої вартості, де пріоритетами є диверсифікація зовнішньоекономічних зв'язків, розвиток наукоємних секторів і підвищення технологічної конкурентоспроможності.

Ключові слова: макроекономіка, світовий економічний розвиток, трансформація, світове економічне суспільство, загальний ринок, політекономія, світові економічні проблеми, міжнародна інтеграція, глобальні ризики, геоелектронічний розвиток.

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution 4.0 International License](http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. У XXI столітті людство вступило без відповіді на головне питання про стратегічний тренд свого руху. Реальний капіталізм, як державна форма соціально-економічного світоустрою, не забезпечив гарантії реалізації фундаментальних загальнолюдських цінностей і не наблизився до нього. Світ не став більш ста-

більшим, безпечним і більш справедливим. Не вирішені глобальні проблеми, вже визнані світовим співтовариством: екологічні проблеми, зростання соціально-економічного нерівності, збільшення технологічного розриву між країнами. З'явилися нові проблеми та виклики: глобальна концентрація та централізація капіталу, зростання технологічної безробіття, нові форми конкурентної боротьби та кризи.

В області економіки бушують нові типи криз: фінансові, боргові, іпотечні; посилилася волатильність фондових ринків, різко виріс вплив світових цін на енергоносії на «самопочуття» світової економіки. Питання про необхідність зміни основних суспільних устроїв ставиться навіть на мирових форумах, організованих елітою капіталістичних країн [1].

Масштабні та глибокі технологічні нововведення вимагають правових змін у формах функціонування економіки та інституційних структур на рівні організації суспільства. Сучасні наукові дослідження розробили та охарактеризували нові технологічні уклади в розрізі промислових революцій. Але практично не досліджені процеси концентрації та централізації промислового та фінансового капіталу на національному рівні та рівні міждержавних об'єднань. В статті надається спроба визначення деяких тенденцій розвитку світової економіки та виявлення закономірностей останнього часу, що лежать в основі її зовнішніх проявів.

Аналіз останніх публікацій по проблемі.

Теоретичні, методичні, практичні аспекти розвитку світового економічного суспільства в сучасних умовах прямо чи опосередковано розглядаються у працях видатних іноземних економістів: П. Кругмана, Е. Дюфло, А. Банерджі, Е. Остром, К. Шваба [1], Е. Сінара, Hülsmann, T. [5], Rodrik, Dani, and Joseph E. Stiglitz [1], а також провідних вітчизняних дослідників-економістів: В. Гейця, Б. Буркинського, Ю. Гриценка А., Амоші О., Бородіної, Р. Городниченка, О. Шеремети, Р. Устенка, Болдовської, К. П. [7-10], та багатьох інших. Сучасний етап розвитку світового економічного суспільства характеризується зміною стратегічних орієнтирів: від класичних моделей зростання, заснованих на індустріалізації та експортній експансії, до нових підходів, що враховують глобальні виклики – війни, демографічні ризики, кліматичні загрози, цифровізацію, передчасну деіндустріалізацію, зміну структури міжнародної торгівлі та відступ гіперглобалізації. У центрі економічних трансформацій опиняються зелений перехід (екологізація виробництва та енергетики), сектор послуг, що поглинає робочу силу, цифрові технології як рушій інновацій та конкурентних переваг. Розвиток світового економічного суспільства у XXI столітті передбачає не механічне відтворення моделей минулого, а пошук нових, адаптивних стратегій, які враховують баланс між економічною ефективністю, соціальною інклюзією та екологічною безпекою.

Формулювання цілей дослідження. Метою статті є виявлення нових рівнів об'єднання виробництва в рамках національних економік і міждержавних об'єднань, окреслити зміст сучасної технологічної революції як нового міжнародного конкурентного простору, охарактеризувати причинно-наслідкові основи економічної програми Д. Трампа, виявити виклики та перспективи країн, що розвиваються, у контексті передчасної деіндустріалізації, та визначити потенційно ефективні напрямки економічної політики України в цьому контексті.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. З розгортанням нових технологій, особливо пов'язаних із третьою та четвертою промисловою революцією, виникли нові рівні усунування виробництва, які проявляються у концентрації та централізації капіталу. Ці глибинні процеси лежить на поверхні соціально-економічного життя проявляються у нових масштабах капіталу та нових формах його організації. За свідченням Клауса Шваба [1], засновника та президента всесвітнього економічного форуму в Женеві, у 90-ті роки сукупна капіталізація трьох найбільших компаній Детройта становила 36 млрд. дол. з виручкою 250 млрд. та числом персоналу до 1,2 млн чоловік. А в 2014 році сукупна ринкова капіталізація трьох найбільших компаній Кремнієвої долини становила понад 1 трлн доларів США із сумою прибутку в 247 млрд, але з кількістю співробітників майже вдесятеро менше. Цей факт свідчить про інтенсивне зростання технологічного безробіття в національних економіках, що супроводжує накопичення капіталу та зростання його концентрації. Зростання концентрації та централізації капіталу на новій технологічній базі становить базу загострення конкурентної боротьби національних економік за робочі місця та зайнятість. Цим пояснюється один із «феноменів Трампа», який прагне збільшити кількість робочих місць у національній економіці США різними методами: стягування закордонного підприємництва резидентів на національний ґрунт, подолання екологічних обмежень, масштабні закордонні замовлення, фіскальні пільги тощо. Навіть за санаціями США, зверненими проти Росії, явно проглядається боротьба за робочі місця шляхом розширення присутності США на ринку енергоносіїв Європи. Таким чином, у сучасному русі світової економіки спостерігається суперечливий процес посилення глобалізації та одночасного зростання національних економічних інтересів. До колишніх мотивів (максимізація прибутку транснаціональних корпорацій, домінування на світових ринках) додається боротьба з технологічним безробіттям, що стрімко наростає під тиском технологічних революцій.

Особливістю четвертої технологічної революції є те, що її результати стрімко поширюватимуться у світовій економіці. А це означає, що лише в історично обмеженому часі проблеми технологічного безробіття можуть бути вирішені в окремих країнах за рахунок ще не охопленого технологічною революцією простору.

При цьому треба мати на увазі, що країни, що відстають, повинні дотримуватися політики взаємовигідного співробітництва з ТНК розвинених країн. Нинішній стан розвинених економік є прикладом того, що транснаціональні корпорації є найвищою формою господарювання сучасної економічної системи. Відчутний відрив країн економічного авангарду з інших країн (група країн, що швидко розвиваються, соціалістичні країни, країни з перехідною економікою) стався саме на базі еволюційного розвитку ТНК. Економічний аспект даного впливу чітко простежується в ефективних інструментах промислового, науково-технічного та соціально-економічного розвитку.

Еволюційні зміни відносин власності, конкуренції, посилення планомірності в капіталістичній економічній системі нині нерозривно пов'язані з діяльністю ТНК.

Сотні найбільших (за обсягом зарубіжних активів) ТНК у своїх зарубіжних філіях володіють активами, що наближаються до \$2,0 трлн, що дозволяє контролювати приблизно 20% сукупних світових зарубіжних активів. Найчастіше країнами базування найбільших ТНК є розвинені країни. Це – Європейський союз, США та Японія, де базуються 87 із першої сотні найбільших ТНК.

Негативне ставлення до ТНК, що склалося, пов'язане з відсутністю повної та достовірної інформації про прогресивну роль ТНК розвинутих країн у соціально-економічному розвитку світової економіки. Світовий економічний прогрес упродовж останнього століття здійснюється завдяки високоефективній діяльності ТНК розвинутих країн. Абсолютно всі технічні досягнення, без яких ми не уявляємо сучасне життя, були розроблені та впроваджені саме цими ТНК. Цей результат став можливим завдяки зосередженню фінансових, технічних та інтелектуальних ресурсів у складі ТНК розвинених країн. Використовуючи політекономічні категорії, можна визначити процес домінування ТНК розвинених країн у світовій економіці як сучасну форму розвитку продуктивних сил.

В процесі виробітки дорожньої карти вступу України до ЄС неодноразово визначалося [3], що одним із головних викликів для України в цьому контексті є технологічне відставання країни. Таку позицію підтверджують показники рейтингу «Глобальний інноваційний індекс», згідно з яким у 2023 році Україна посіла 55 місце [4], отже, об'єктивна необхідність взаємодії України із ТНК розвинутих країн є очевидною. У більшості країн з низьким рівнем доходу, серед яких опинилася і наша країна, сільське господарство ще тривалий час залишатиметься основним джерелом створення валового внутрішнього продукту, проте підвищення добробуту аграріїв вимагатиме цілеспрямованих інвестицій у підвищення продуктивності, впровадження новітніх технологій та диверсифікацію виробництва, зокрема шляхом розвитку нетрадиційних культур. Водночас модернізація агросектору майже неминуче супроводжуватиметься вивільненням частини робочої сили, що підсилуватиме міграційні потоки в міста та потребу у створенні більш продуктивних робочих місць у несільськогосподарських сферах. Традиційно цю функцію виконував сектор промисловості, який здатний поглинати надлишкову робочу силу, створювати робочі місця та трансформувати неформальну зайнятість у продуктивну, але ризики і форс мажорні обставини вимагають нових підходів до аграрної і промислової політики. Успішний досвід Східної Азії свідчить, що результативність промислової політики залежить від гнучкої взаємодії держави, бізнесу та суспільства, що передбачає постійне оновлення цілей, інструментів та інституційних механізмів, та забезпечення стійкого, інклюзивного та екологічно збалансованого зростання.

На зламі століть на загальному тлі розвитку продуктивних сил, включаючи технологічний прогрес, розвиток інфраструктури та сучасних засобів комунікацій, складаються нові тенденції напруженості та боротьби за ресурси та ринки, ще недостатньо вивчені.

Посилилася боротьба за новий торговельно-економічний переділ світу. Розгортається новий тип конкуренції між країнами: боротьба економічних спілок країн. Домінують тут США, які створили міждержавні об'єднання та беруть активну участь у них. Останніми глобальними ініціативами у цій галузі є: проекти Транстихоокеанське партнерство (ТТП) та економічного партнерства з ЄС. У цих двох проектах прагнення США до глобального світового економічного панування, як буде показано нижче, досягло свого апогею.

Угода про створення Транстихоокеанського партнерства була підписана 4 лютого 2016 року в Окленді (Нова Зеландія). За прогнозами, частка країн ТТП (разом із Японією) у світовому ВВП може досягти 38–40 % та чверті обороту світової торгівлі.

ТТП на перший погляд висуває цілі вільної торгівлі в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні. Але це глянцева сторона проекту. Головним мотивом цієї організації є створення альтернативи АСЕАН і обмежити зростаючий вплив Китаю та Росії у регіоні. Великою проблемою є не лише сама спрямованість, а й засоби боротьби, які планується задіяти із залученням міжнародних організацій. Не всі матеріали нового об'єднання здобули публічну популярність, проте на базі інформації, що вже просочилася в публічний простір, можна робити деякі висновки та прогнози для орієнтування як індивідуальної (національної), так і спільної економічної політики інших міждержавних об'єднань. На особливу увагу заслуговує позиція і перспективи найбільшої на сьогоднішній день економіки Китаю.

Багаторічна підготовка за умов таємності приховувала проектування методів глобальної конкуренції з боку ТТП. У самих цих методах полягає, як здається, головна небезпека, що виявляється у наступних моментах:

1. У угоді передбачається регулювання великого кола питань, пов'язаних із правовою охороною інтелектуальних прав та технологій. У цих заходах проглядається спрямованість на монополізацію інновацій, об'єктів НТП для того, щоб обмежити доступ конкурентам до засобів технологічного розвитку. Небезпека полягає у монополізації вигод від світового технологічного прогресу, створення замкнутих регуляторних просторів, бар'єрів для перетікання технологій, жорсткого контролю технологічних ланцюжків, контроль за технологічною рентаю. Оскільки економічний потенціал Китаю багато в чому ґрунтується на ефективному використанні вторинних технологій та товарних аналогів розвинених країн, введення в дію планів ТТП стане важким ударом по китайській економіці і може призвести до серйозних протиріч міжнародного рівня.

2. Ще суттєвішими є засоби боротьби за допомогою «трудова та екологічних стандартів», підняттям їх до певного, «міжнародного» рівня. Передбачається тиск США та їх союзників на конкурентів через нав'язаний «експорт» стандартів розвинутих країн, створених, у тому числі й за борги країн, що розвиваються. Якщо буде вироблено механізм видавлювання з конкурентної боротьби країн та їхніх компаній, які «не відповідають» нав'язаним стандартам, то негативні наслідки виявляться навіть важко прогнозованими.

3. Передбачуване регулювання спорів між транснаціональними корпораціями та урядами суверенних країн через створення наднаціональних інституцій регулювання призведе до загрози верховенства ТНК над національними урядами.

Перешкода проекту, що успішно просувається, виникла несподівано з появою «феномена Д. Трампа», який реалізував одну з передвиборчих тез і підписав указ про вихід США з цієї угоди. Трамп виступає за стягування робочих місць на територію США та проти виведення промислового капіталу за кордон. Але ТТП є торговим проектом і передбачає вивезення промислового капіталу. Просуванням американських товарів ТТП швидше надало підтримку американському промислового капіталу.

Але цей проект має ще один важливий аспект – політичний. Американська еліта лише на рівні соціальної генетики спрямовано світове домінування. Еліта не змиряється з подібними рішеннями Трампа, що підтверджується жорстким протистоянням, яке дійшло до запуску ідеї імпичменту на найвищих рівнях влади. На просування проекту витрачено багато коштів та очікуються великі вигоди. Можна спрогнозувати затяжну боротьбу США за і проти ТТП з різними варіантами результату. Про це свідчить протестний рух проти політики нового президента США. Очевидно, що списувати цей проект для США було передчасно.

Ті самі політичні та економічні цілі переслідуються й іншим глобальним проектом із домінуванням США. У липні 2013 року США та Європейський Союз почали готувати Трансатлантичну угоду про торговельну та інвестиційну співпрацю. Обґрунтування цього проекту є для європейських партнерів привабливим та вражаючим. Вільна економічна зона має принести користь країнам з обох боків Атлантики. Економіка США за прогнозами має щорічно отримувати додаткові 90 млрд. доларів США, а бюджет Євросоюзу поповнюватиметься додатковими 100 млрд. євро. За розрахунками Європейської комісії в Європі з'явиться 400 тисяч нових робочих місць, а кожна європейська сім'я отримає збільшення доходів у розмірі 545 євро.

За експертними даними, завдяки трансатлантичному союзу обсяг глобальної економіки має щорічно збільшуватися на 100 млрд. євро, обіцяють європейські чиновники. У проекті не планується участь РФ, Китаю, інших країн. Більш того, цей проект створений проти країн, що розвиваються. Це ще один проект із потенціалом глобального домінування. Він

також охоплює близько 40% світового ВВП та чверті світової торгівлі.

У другого проекту також виявились свої труднощі: Брексит, загострення міграційної проблеми та терористичних загроз, розбіжності всередині ЄС, і, нарешті, зміна зовнішньополітичної орієнтації в США у зв'язку з обранням нового президента. Д. Трамп не виступає проти проекту, хоч і не вважає його пріоритетним.

Ці два проекти у разі їх успішної реалізації призведуть до нової реальності з новими викликами та погрозами. Світові ринки ресурсів та товарів вийдуть на новий рівень дестабілізації. Буде підірвано та витіснено СОТ, що забезпечує відносну стабільність уніфікацією правил міжнародних торговельно-економічних відносин. Відкриються нові простори для торговельно-економічних воєн. Якщо припустити практичну реалізацію міждержавних мега проектів, то зросте загроза перетворення СОТ на номінальну організацію, оскільки буде втрачено її головні функції щодо справедливої уніфікації умов руху товарів, послуг і ресурсів між країнами. ТТП і ТАШП, охоплюючи майже всі індустріально розвинені країни світу створять новий механізм нерівної конкуренції та експлуатації. Інтегровані структури ТТП та ТТШ створять економічну резервацію для решти світу, який уже довірився СОТ.

У ситуації, що склалася, зростає роль Китаю, який має перспективи домінування в регіоні, особливо, якщо його партнерами будуть країни ЄАЕС. Проект «Нового шовкового шляху» становить не лише торговельну, а й глобальну інвестиційну альтернативу. Велика роль цих процесів належить Японії, яка адекватно реагуючи на зміну ситуації у становищі головного партнера у проекті – США, робить активні кроки в розвитку економічного співробітництва із сусідніми країнами.

Сказане вище спонукає до висновку необхідності зміцнення створених і вже функціонуючих мегарегуляторів (типу СОТ) та створення нових за сприяння ООН та наділення їх функціями та правами, достатніми для просування світової економіки до гарантованої взаємодії національних економік на універсальних принципах рівноправності, справедливості та ефективності.

До нових тенденцій належить контрциклічний характер руху світової економіки. Якщо раніше економічна криза охоплювала розвинені країни, а країни, що розвиваються, покірно йшли за першими, то тепер світова економічна динаміка все частіше демонструє ознаки "контрциклічних гойдалок". Частішають протифазні тенденції в економічних циклах розвинених країн і країн, що свідчить про те, що світові ресурси вже розподілені. Звісно ж, що й ця тенденція характеризує новий виток напруженості і конкурентної боротьби за ресурси та ринки з того що вони вже розподілені і перерозподілені й у розвитку сучасного капіталізму не залишилося вільного і колоніального простору.

Якщо уважно придивитися до гарячих точок у світі, можна побачити, що це локальні війни супро-

воджуються перерозподілом ресурсів. Контрциклічний характер світової економічної динаміки має враховуватись при розробці та реалізації цілей та конкретних програм національних економік. Зокрема, якщо розвинені країни у своїх інтересах монополізують технологічні переваги, перешкоджаючи їх поширенню, країни ЄАЕС та інші учасники світової економіки мають використовувати свої ресурсні переваги, поступово перетворюючи їх на конкурентні переваги.

Іншою формою економічного преса на країни, що розвиваються, виступає боргова заборгованість між країнами. Сучасна світова економіка взагалі може бути охарактеризована як боргова, про що можуть свідчити такі дані про держборг розвинених країн, стосовно річного ВВП (Японія – 242,3%, Греція – 174%, Італія – 133,1%, Португалія – 125,3%, Ірландія – 1 Сінгапур – 106,2%, Іспанія – 99,1%, Велика Британія – 95,6%). У зарубіжних економічних експертів шириться публікаційна активність, пов'язана з погрозами, які обізнані за шлейфом наростання боргової економіки [2].

У середньому розвинуті країни мають борг (тільки державний), що «зашкалює» за річний ВВП. Причому, якщо до середини минулого століття боргова криза виражалася в тому, що розвинені країни були кредиторами країн, що розвиваються, то тепер, навпаки. Китай, наприклад, є власником чверті зовнішнього боргу США. Розвинені країни за чужий рахунок набули лідерства, як щодо розвитку технологій, так і за рівнем соціального забезпечення. Піднявши соціальні стандарти і, створивши привабливі умови праці та проживання, розвинені країни концентрують людський капітал вищої якості та підтримують лідерство з допомогою залучених інтелектуальних ресурсів країн, тобто країн-кредиторів. Експлуатація країн, що розвиваються, набула в сучасних умовах більш тонкого і витонченого характеру. Розвинені країни за рахунок кредиторів концертують інтелектуальні ресурси країн, що розвиваються, які сприяють відпрацюванню боргів країн свого походження.

Якщо підсумувати викладене вище, складається наступне глобальне протиріччя: з одного боку США як із центрів світової економіки борються зі зростанням впливу Китаю на світову економіку. З іншого боку Китай є кредитором США. Це поки що «дрімуча» суперечність? але якщо розгорнуться торгові війни із запуском механізмів санкцій проти Китаю, які прямо впливають із стратегічних цілей ТТП, названа суперечність може перейти в більш «гарячу» фазу розвитку та вирішення. Україна прямо залучена до орбіти економічних відносин з Китаєм та її безпосередньо стосуються наслідки прогнозованих процесів та протиріч розвитку світової економіки в рамках домінуючого трикутника США – ЄС – Китай.

З викладеного можна дійти невтішного висновку: у XXI столітті настав новий етап боротьби за торгово- економічний поділ світу, за його ресурси та ринки збуту. Історії відомий трагічний досвід, коли світові економічні війни переростають у світові війні конфлікти. У цій ситуації перед окремими країнами та міжнародними організаціями, альтернативними тенденціям глобального домінування, постають два

завдання: боротьба за свої національні економічні інтереси та запобіжний характер боротьби за запобігання політичним конфліктам, що виникають на основі торговельно-економічних. У зв'язку з цим слід відзначити актуальність та необхідність індивідуальних та спільних зусиль для економіки України в першу чергу у напрямку використання досвіду захисту своїх інтересів через співпрацю з міжнародними організаціями та концентрація зусиль на стратегічних цілях симетричних відповідей загрозам, що походять від нових ініціатив щодо економічного переділу світу та абсолютного домінування в ньому. По-друге, разом з партнерами та союзниками розпочати перспективну розробку проектів глобальних об'єднань за допомогою розширення контурів економічної інтеграції та створення зони партнерства за участю таких азіатських країн як Китай, Індія, Пакистан, Туреччина. Першим кроком пропонується розпочати з консультацій експертних груп щодо уніфікації співробітництва в галузі інвестицій, митного адміністрування, захисту інтелектуальної власності, нетарифних заходів. Надалі знижувати та скасовувати тарифні обмеження, розвивати мережу двосторонніх та багатосторонніх угод з різною глибиною та швидкістю, рівнем взаємодії та відкритості ринку. Це має бути гнучка коопераційна структура інтеграції, яка заохочує конкуренцію у галузі науки, технічних рішень, де учасники повною мірою можуть реалізувати свої компетенції та потенціал.

В умовах поглиблення глобальних фінансово-економічних протиріч та посилення конкуренції за ресурси й ринки збуту, подальші дослідження мають бути спрямовані на аналіз боргової залежності розвинених країн від економік, що розвиваються, а саме на вивчення впливу боргових зобов'язань США та ЄС перед Китаєм та іншими країнами на глобальну фінансову стабільність та оцінку ризиків трансформації боргових суперечностей у торговельні та політичні конфлікти. Важливим аспектом є дослідження ролі України у світовій економічній архітектурі та визначення потенційних ризиків і можливостей інтеграції України до трикутника США–ЄС–Китай, а також пошук стратегій диверсифікації зовнішньоекономічних зв'язків та зниження вразливості до геополітичних протистоянь.

Формування гнучких моделей економічної інтеграції вимагають розробки концепцій коопераційних структур з азіатськими країнами (Китай, Індія, Пакистан, Туреччина), дослідження інструментів симетричних відповідей на нові ініціативи економічного переділу світу та пошук шляхів забезпечення конкурентоспроможності України через розвиток наукоємних секторів, залучення інтелектуального капіталу та стимулювання трансферу технологій.

Таким чином, подальші дослідження мають поєднувати макроекономічний аналіз світових боргових тенденцій із прикладними моделями участі України в міжнародних економічних об'єднаннях, що дозволить виробити стратегії адаптації та захисту національних інтересів у новій глобальній економічній системі.

Література

1. Schwab K. The Fourth Industrial Revolution, 2016. *World Economic Forum*: website. URL: <https://www.weforum.org/about/the-fourth-industrial-revolution-by-klaus-schwab/> (дата звернення: 02.08.2025).
2. Всесвітній економічний форум. *Постійне представництво України при відділенні ООН та інших міжнародних організаціях у Женеві*: [інтернет-портал]. URL: <https://geneva.mfa.gov.ua/posolstvo/vsesvitnij-ekonomichnij-forum> (дата звернення: 02.08.2025).
3. Global Economy: Tenuous Resilience amid Persistent Uncertainty. World Economic Outlook Update. *International Monetary Fund*: website. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2025/07/29/world-economic-outlook-update-july-2025>. (дата звернення: 02.08.2025).
4. Позиції України в Global Innovation Index 2024: аналіз і тенденції. *ЕНЕРГОАТОМТЕХ (ENTC)*: веб-сайт. URL: <https://entc.com.ua/uk/2584-pozytsii-ukrainy-v-global-innovation-index-2024-analiz-i-tendentsii> (дата звернення: 06.08.2025).
5. Hülsmann T. Logistics 4.0 and the Internet of Things. Fraunhofer presented at the workshop, “Platforms for connected Factories of the Future.” 2015. URL: http://ec.europa.eu/information_society/newsroom/image/document/2015-44/8_huelsmann_11945.pdf. (дата звернення: 06.08.2025)
6. Rodrik D., Stiglitz J. E. A new growth strategy for developing nations. *The New Global Economic Order*. Routledge, 2025. P. 89–107. URL: <https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/104259/1/9781040400159.pdf#page=102> (дата звернення: 06.08.2025)
7. Болдовська, К. П. Формування нової парадигми світового господарства та вплив глобальних трансформацій на економіку суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності // Проблеми сучасних трансформацій. Сер. Економіка та управління. 2023. Вип. 9. URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-9-02-01> (дата звернення: 06.08.2025).
8. Соколи І. І., Буковський О. О., Чубка Р. М., Сенчук І. І. Управління стратегічними ризиками в умовах непередбачуваності: досвід України // Український журнал прикладної економіки та техніки. 2023. Т. 8, № 3. С. 285–292. doi: 10.36887/2524-0455-2019-2-1
9. Zamlynskiy V., Tolkachova H., Ihumentseva N. Strengthening economic security of enterprises through strategic risk management in uncertainty // *Modeling the development of the economic systems*. 2023. Vol. 3. P. 186–196. doi: 10.31891/mdes/2023-9-25.
10. Формування засад національно укоріненої стійкості та безпеки економічного розвитку України в умовах гібридної системи "мир – війна": монографія / за ред. акад. НАН України Гриценка А. А. ; НАН України, Державна установа "Інститут економіки та прогнозування Національної академії наук України". Київ, 2025. 572 с.
11. OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development). *Innovation and Growth: Rationale for an Innovation Strategy*. Paris, 2007. URL: <https://web-archiv.oecd.org/2012-06-15/133943-39374789.pdf>. (дата звернення: 06.08.2025).
12. World Economic Forum. *Fostering Effective Energy Transition 2023 Edition*. 2023. URL: <https://www.weforum.org/publications/fostering-effective-energy-transition-2023/> (дата звернення: 06.08.2025).
13. World Economic Forum. *The Future of Jobs Report 2023*. Geneva: World Economic Forum, 2023. URL: https://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2023.pdf (дата звернення: 06.08.2025).

Стаття надійшла 15.08.2025
 Стаття прийнята до друку 29.08.2025
 Доступно в мережі Internet 22.09.2025

Sokoly I.

Doctor of Economics, Professor
 Department of Management
 Odesa Polytechnic National University,
 Shevchenko Avenue, 1, Odessa, Ukraine, 65044
 E-mail: i.i.sokoly@op.edu.ua
 ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5068-5330>

Shevchenko V.

Ph.D., Assistant Professor
 Department of Management
 Odesa State Agrarian University
 Pantelejmonivska str., 13, Odessa, Ukraine, 65012
 E-mail: sheva2vv@gmail.com
 ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-6506-0914>

Osyk S.

Ph.D., Assistant Professor
 Department of Economic Theory and Business Economics
 Odesa State Agrarian University
 Pantelejmonivska str., 13, Odessa, Ukraine, 65012
 E-mail: osykstas@i.ua
 ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2566-1417>

Fedaka V.

Postgraduate student
 Department of National and International Economics
 Odesa National University of Technology
 Kanatna str., 112 Odessa, Ukraine, 65039
 E-mail: fv.success13@gmail.com
 ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0004-7298-9070>

Malychenko V.

2nd year applicant for Master's degree
 Department of Management
 Odesa Polytechnic National University,
 Shevchenko Avenue, 1, Odessa, Ukraine, 65044
 E-mail: siihcscell@gmail.com
 ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0007-7238-9552>

NEW PARADIGMS OF THE WORLD ECONOMY IN THE CONTEXT OF GLOBAL CONFRONTATIONS AND THE FORMATION OF THE ARCHITECTURE OF THE WORLD ECONOMIC ORDER

The article examines the key factors and trends of world economic development in the context of increasing global competition for resources and markets. These include: global socialization; concentration and centralization of capital; struggle for a new economic and trade division of the world; countercyclicality and debt nature of the modern world economy. It has been proven that the modern economy is characterized by the concentration and centralization of capital, the growing role of megaprojects, the formation of a unipolar economic space and the strengthening of debt risks. Considerable attention has been paid to the impact of new technological revolutions, which, on the one hand, create conditions for digital transformation and innovation, and on the other hand, form threats of technological unemployment and social inequality. The phenomenon of the "Trump phenomenon" is considered as an example of economic policy aimed at countering globalization challenges and restoring national employment. The main directions of development of the world economic society in the 21st century have been identified: digitalization and the introduction of artificial intelligence, the formation of a gig economy platform, greening of production and the transition to a circular economy, global integration combined with protectionism and regionalization, as well as the transformation of labor relations. Particular attention has been paid to the growth of inequality between countries and within national economies, which is due to uneven access to technologies and financial resources. It has been substantiated that the combination of digital transformation, green economy, development of new energy technologies and regulatory mechanisms will determine a new economic order within which global challenges and opportunities will be formed. The emphasis has been made on the role of Ukraine in the world economic architecture, the importance of diversifying foreign economic relations and finding strategies to ensure competitiveness through the development of knowledge-intensive sectors and technology transfer. The results can be used to predict scenarios for the development of international economic relations and develop strategies for adapting national economies to dynamic changes in the world economy.

Key words: macroeconomics, world economic development, transformation, world economic society, common market, political economy, world economic problems, international integration, global risks, geo-economic development.

References

1. Schwab, K. (2016). *The Fourth Industrial Revolution*. World Economic Forum. <https://www.weforum.org/about/the-fourth-industrial-revolution-by-klaus-schwab/> (Retrieved August 2, 2025).
2. *Vsesvitnii ekonomichnyi forum*. Postiine predstavnytstvo Ukrainy pry viddilenni OON ta inshykh mizhnarodnykh orhanizatsiiah u Zhenevi. <https://geneva.mfa.gov.ua/posolstvo/vsesvitnij-ekonomichnij-forum> (Retrieved August 2, 2025).
3. *Global Economy: Tenuous Resilience amid Persistent Uncertainty*. *World Economic Outlook Update*. International Monetary Fund. <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2025/07/29/world-economic-outlook-update-july-2025>. (Retrieved August 2, 2025).
4. *Pozytsii Ukrainy v Global Innovation Index 2024: analiz i tendentsii*. ENERHOATOMTEKh (ENTC). <https://entc.com.ua/uk/2584-pozytsii-ukrainy-v-global-innovation-index-2024-analiz-i-tendentsii> (Retrieved August 6, 2025).
5. Hülsmann, T. (2015). Logistics 4.0 and the Internet of Things. Fraunhofer presented at the workshop “Platforms for connected Factories of the Future.” http://ec.europa.eu/information_society/newsroom/image/document/2015-44/8_huelsmann_11945.pdf (Retrieved August 6, 2025)
6. Rodrik, D., & Stiglitz, J. E. (2025). A new growth strategy for developing nations. In L.Y. Ing & D. Rodrik (Eds.). *The New Global Economic Order*. (pp. 89–107). Routledge. <https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/104259/1/9781040400159.pdf#page=102> (Retrieved August 6, 2025)
7. Boldovska, K. P. (2023). Formuvannia novoi paradyhmy svitovoho hospodarstva ta vplyv hlobalnykh transformatsii na ekonomiku sub'ektiv zovnishnoekonomichnoi diialnosti. *Problemy suchasnykh transformatsii. Ser. Ekonomika ta upravlinnia*, (9). <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-9-02-01> (Retrieved August 6, 2025).
8. Sokoly, I. I., Bukovskyi, O. O., Chubka, R. M., & Senchuk, I. I. (2023). Upravlinnia stratehichnymy ryzykamy v umovakh neperedbachuvanosti: dosvid Ukrainy. *Ukrainskyi zhurnal prykladnoi ekonomiky ta tekhniky*, 8(3), 285–292. doi: 10.36887/2524-0455-2019-2-1
9. Zamlinskyi, V., Tolkachova, H., & Ihumentseva, N. (2023). Strengthening economic security of enterprises through strategic risk management in uncertainly. *Modeling the development of the economic systems*, 3, 186–196. doi: 10.31891/mdes/2023-9-25.
10. Hrytsenko A. A. (2025). (Eds.). *Formuvannia zasad natsionalno ukorinenoj stiikosti ta bezpeky ekonomichnoho rozvytku Ukrainy v umovakh hibrydnoi systemy "myr – viina"*. NAN Ukrainy, Derzhavna ustanova "Instytut ekonomiky ta prohnozuvannia Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy".
11. OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development). (2007). Innovation and Growth: Rationale for an Innovation Strategy. <https://web.archive.oecd.org/2012-06-15/133943-39374789.pdf> (Retrieved August 6, 2025)
12. World Economic Forum. *Fostering Effective Energy Transition 2023 Edition*. 2023. <https://www.weforum.org/publications/fostering-effective-energy-transition-2023/> (Retrieved August 6, 2025).
13. World Economic Forum. (2023). *The Future of Jobs Report 2023*. https://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2023.pdf (Retrieved August 6, 2025)

Received 15 August 2025

Approved 29 August 2025

Available in Internet 22.09.2025

Цитування згідно ДСТУ 8302:20

Соколи І.І., Шевченко В.В., Осик С.В., Федака В.В., Маличенко В.С. Нові парадигми світової економіки в умовах глобальних протистоянь та формування архітектури світового економічного порядку // Економіка харчової промисловості. 2025. Т.17, вип. 3. С. 3-10. doi 10.15673/fie.v17i3.3283

Cite as APA style citation

Sokoly, I., Shevchenko, V., Osyk, S., Fedaka, V., & Malychenko, V. (2025). New paradigms of the world economy in the context of global confrontations and the formation of the architecture of the world economic order. *Food Industry Economics*, 17(3), 3-10. doi 10.15673/fie.v17i3.3283